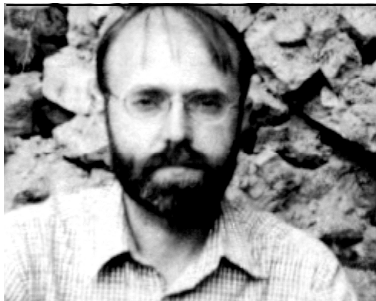

Алесь Аркуш

...жыццё само расстаўляе ўсё
на адпаведныя паліцы...

Жодзінскія аповеды

СВЯТЛО ВЯСНЫ

Вясной святло зусім іншае. Яно лагоднае. Не, інакш. Яно галаграмнае. Яно набывае новыя аб'ёмы, новую глыбіню. У яго можна ўвайсьці і зьнікнуць. Заб-лукаць, заблу-каць, за-блук-аць... у празрыстасьці.

Калі аблокi нібыта кранаюць верхавіны таполяў. Калі дрэвы яшчэ голыя, але ўжо абуджаныя. Ахутаныя святлом. Стаўбуры пасвятлеўшыя, вільгатнеюць ад хваляваньня.

І яшчэ – святло радаснае. І гэтая радасьць кранае цябе. Як дзявочы дотык. Выпадковы. Нечаканы. Які – ты гэта ведаеш – насамрэч інспіраваны, і ад гэтага веданьня табе радасна і святла.

Ты выходзіш на двор у вясну. Дакранаешся рукой да сьцяны свайго цаглянага двухпавярховіка і з прыёмнасьцю грэеш далонь.

О, гэта ўжо вясна сапраўдная! Яна грэе тваю далонь і кліча ў квецень.

Ад зыркага святла ты мружыш вочы, сам сабе пасьміхаешся. Свят-
до цябе краане радасьцю. Канікулы. Нікуды ня трэба сьпяшацца.

БЫЛО ВАЛОДА

З раніцы ты чытаў кнігу. У галаве яшчэ засталіся малюнкi сюжэту.
Штосьці пра вандрукі па далёкіх, дзюных, экзатычных краях. Гэтыя
малюнкi няўзнак накладаюцца на звыклы «Графарэт» твайго двара,
надаючы навакольнай звыкласьці нязвычайную рамантычнасьць.

Недзе у гэты час звычайна прыходзіць паштарка. Ты чакаеш яе. Стаіш
ля свайго пад'езду і выглядаеш кабэту з цяжкай, брэхатай сумкай.

Яна зьявіцца ўсе адно нечакана, выйдзе з за рагу твайго дому, недзе
у пяці метрах ад цябе звыклым паспешным крокам. Тройдзе побач. Ты
не падасць выгляду, што яе чакаеш. Павітаешся. Затым вытрымаеш паўзу.

Кабэта выйдзе з твайго пад'езду і схавасца ў суседнім. Вось цяпер пара.

Некалькі крокаў і ты лянеш на штых скрыню, што вісяць побач з
дзьвяр'ямі бацькоўскай кватэры. Сёньня павіна быць літаратурная ста-
ронка ў мясцовай газэце. У ёй гавя вершы. Пра вясну.

7.12.2007

000000 0000 000 000000000000 0000000 0000000 000000. 000000 00000000 0

0000000 0000 000 000000000000 0000000 0000000 000000. 000000 00000000 0

0000000 0000 000 000000000000 0000000 0000000 000000. 000000 00000000 0

0000000 0000 000 000000000000 0000000 0000000 000000. 000000 00000000 0

0000000 0000 000 000000000000 0000000 0000000 000000. 000000 00000000 0

0000000 0000 000 000000000000 0000000 0000000 000000. 000000 00000000 0

0000000 0000 000 000000000000 0000000 0000000 000000. 000000 00000000 0

0000000 0000 000 000000000000 0000000 0000000 000000. 000000 00000000 0

0000000 0000 000 000000000000 0000000 0000000 000000. 000000 00000000 0

0000000 0000 000 000000000000 0000000 0000000 000000. 000000 00000000 0

0000000 0000 000 000000000000 0000000 0000000 000000. 000000 00000000 0

0000000 0000 000 000000000000 0000000 0000000 000000. 000000 00000000 0

0000000 0000 000 000000000000 0000000 0000000 000000. 000000 00000000 0

0000000 0000 000 000000000000 0000000 0000000 000000. 000000 00000000 0

0000000 0000 000 000000000000 0000000 0000000 000000. 000000 00000000 0

0000000 0000 000 000000000000 0000000 0000000 000000. 000000 00000000 0

0000000 0000 000 000000000000 0000000 0000000 000000. 000000 00000000 0

0000000 0000 000 000000000000 0000000 0000000 000000. 000000 00000000 0

0000000 0000 000 000000000000 0000000 0000000 000000. 000000 00000000 0

0000000 0000 000 000000000000 0000000 0000000 000000. 000000 00000000 0

0000000 0000 000 000000000000 0000000 0000000 000000. 000000 00000000 0

0000000 0000 000 000000000000 0000000 0000000 000000. 000000 00000000 0

0000000 0000 000 000000000000 0000000 0000000 000000. 000000 00000000 0

0000000 0000 000 000000000000 0000000 0000000 000000. 000000 00000000 0

0000000 0000 000 000000000000 0000000 0000000 000000. 000000 00000000 0

0000000 0000 000 000000000000 0000000 0000000 000000. 000000 00000000 0

0000000 0000 000 000000000000 0000000 0000000 000000. 000000 00000000 0

0000000 0000 000 000000000000 0000000 0000000 000000. 000000 00000000 0

0000000 0000 000 000000000000 0000000 0000000 000000. 000000 00000000 0

0000000 0000 000 000000000000 0000000 0000000 000000. 000000 00000000 0

0000000 0000 000 000000000000 0000000 0000000 000000. 000000 00000000 0

0000000 0000 000 000000000000 0000000 0000000 000000. 000000 00000000 0

0000000 0000 000 000000000000 0000000 0000000 000000. 000000 00000000 0

0000000 0000 000 000000000000 0000000 0000000 000000. 000000 00000000 0

0000000 0000 000 000000000000 0000000 0000000 000000. 000000 00000000 0

0000000 0000 000 000000000000 0000000 0000000 000000. 000000 00000000 0

0000000 0000 000 000000000000 0000000 0000000 000000. 000000 00000000 0

0000000 0000 000 000000000000 0000000 0000000 000000. 000000 00000000 0

0000000 0000 000 000000000000 0000000 0000000 000000. 000000 00000000 0

0000000 0000 000 000000000000 0000000 0000000 000000. 000000 00000000 0

0000000 0000 000 000000000000 0000000 0000000 000000. 000000 00000000 0

0000000 0000 000 000000000000 0000000 0000000 000000. 000000 00000000 0

0000000 0000 000 000000000000 0000000 0000000 000000. 000000 00000000 0

0000000 0000 000 000000000000 0000000 0000000 000000. 000000 00000000 0

0000000 0000 000 000000000000 0000000 0000000 000000. 000000 00000000 0

0000000 0000 000 000000000000 0000000 0000000 000000. 000000 00000000 0

0000000 0000 000 000000000000 0000000 0000000 000000. 000000 00000000 0

0000000 0000 000 000000000000 0000000 0000000 000000. 000000 00000000 0

0000000 0000 000 000000000000 0000000 0000000 000000. 000000 00000000 0

0000000 0000 000 000000000000 0000000 0000000 000000. 000000 00000000 0

10.12.2007

з царквою (менавіта гэтая папоўская хата была ператвораная па зруйнаваньні царквы ў дзіцячую бібліятэку). Пазьней, калі я пабачыў здымкі таго просьценькага драўлянага храму, я пачаў нібыта ўзгадваць яго. Мне бачыцца невялікая заняйдбаная бажніца, якая хаваецца за старымі ліпамі, нібыта шукаючы ў іх абароны. Чамусьці гэты малюнак узьнікае абавязкова ў ранішняй смуге. Першыя сонечныя промні прабіваюцца праз вершаніны дрэваў. А там далей у бок пасёлку ДРЭС над ракой густы ранішні туман. Ён цёплы, надзвычай цёплы. Ён хавае яшчэ нешта знаёмае. Ці то тутэйшы ландшафт? Ці то нейкі дзіцячы ўстамін? А можа проста маленькага хлопчыка з вудай у руках, які, узіраючыся на веліканы-ліпы, думае пра нешта сваё?

13.12.2007

НА РЫБАЛКУ НА ФАНТАНЫ

Гэта называлася – ісьці на рыбалку на фантаны. Просіш зьвечару маці, каб пабудзіла на сьвітанку. Лёгка сьняданак, пару бутэрбродаў у бітончык і шыбуеш па яшчэ неабуджаным ДРЭСе на брызгалаўку. У руках бамбукавая трохкаленка і традыцыйны пластмасавы бітончык. Яшчэ золка, бо першыя промні сонца толькі дакрануліся да зямлі і не пасьпелі яе, астылую за ноч, нагрэць. Ты пацэпваешся і прысьпешваеш крок, каб сагрэцца. Вось і *домохра* засталася ззаду. (Так дрэсаўцы называлі два дамы-інтэрнаты, што стаяць побач з прахадной ДРЭС, у іх жылі некалі ахоўнікі станцыі – «дом охраны».) Выходзіш на бераг вадасховішча. Гул ад струменяў і пырскаў, якія нястомна, дзень да ночы, фантануюць у вадасховішча з сотняў соплаў і трубаў, чутны яшчэ ад дарогі на Судабоўку, асабліва ў такі ціхі раньні час. Ты да яго прывык, як да тахканьня насыценнага гадзіньніка ў пакоі тваёй кватэры.

Выходзіш да месца, дзе вялікія трубы адрываюцца ад зямлі, і на адмысловых бетонных палях ідуць над вадой па вадасховішчы ў бок плаціны. Звычайна на фантаны апраанаеш кеды, каб не было сьлізка хадзіць па трубе. На рацэ ўжо няма той золкасьці, якая падганяла цябе па дарозе. Брызгалаўка выпраменьвае цяпло, ды й самі трубы цёплыя – кладзіся, абдымай рукамі і грэйся. Гэта, калі няма чаго рабіць. Але ж мы ідзем на рыбалку. Наперадзе загароджа з металічных прутаў і надпіс: «По трубам не ходіць!». Але на забарону ніхто не зьвяртае ўвагі, нават дзеці. Звыклым рухам абмінаеш загароджу і выходзіш на аператыўны прасьцяг.

У кожнага дрэсаўскага хлопца ёсьць на фантанах сваё ўлюбёнае месца, да якога прызвычайіўся. Спаўзаеш уніз на меншую трубу-адгалінаваньне, сядаш як зручней, прывязваеш вярочынай ці алюмініевым дротам бітончык да якой жалязячыны, якіх тут вакол хапае, і пачынаеш наладжваць сваю вуду. Абавязкова жуеш акраец хлеба і мякішам падкормліваеш месца лову.

Паплавок у тваёй снасьці мусіць быць з пярэ з чырвоным надвершам. Нейкі іншы тут цяжка заўважыць, а галоўнае не зразумела, калі кліе. Вада вакол кіпіць і пеніцца ад пырскаў. Гул стаіць такі, што размаўляць практычна немагчыма, таму, калі ідзеш на фантаны з кімсьці, то размаўляеце рухамі рук, як нямі.

На фантанах ловяцца пераважна плоткі, зрэдку трапляе карась. Ловім на хлеб. Лепш, вядома, на матыля, але дзе яго ўзяць? Дзядзькі за матылём ездзяць на гарадскія ачышчальныя сажалкі. Але нам, мальцам, добра і на хлеб.

Вось паплавок зьнік пад рабаціньнем вады. Падсякаеш і рукі раней за

галаву разумеюць: ёсьць! Вось і першая платвічка. Ладненькая. Больш чым з далоньку. Цельца рыбы шчодро пакрытае сьлізью, і таму трэба асьцярожна здымаць здабычу з кручка, інакш упусьціш, бадай толькі лін больш сьлізкі за плотку. Рыбу кідаеш у бітончык, рукі выціраеш аб кашулю ці штаны. Рыба бярэцца добра, таму ўвесь аддаешся рыбацкаму азарту.

А сонца ўсё вышэй і вышэй уздымаецца над галавой. Вось ужо і гора-ча робіцца ад яго дотыкаў. Рыба перастае брацца нечакана і дарэшты – як адрэзала. Далей сядзецц на трубе ня мае ніякага сэнсу.

Вяртаешся дадому крыху стомлены. Усё ж сядзецц на трубе ня вельмі зручна, цела дранцьвее – не пабегаеш, не папрысядаеш. У руках бітончык з уловам. Сустрэчныя хлопцы зазіраюць у тваю ёмістасьць. Хваліць. Ля самага пад'езду сустракаеш свайго суседа Паўліка. Ён таксама цікавіцца ўловам. «Нічога сабе платвічкі. На фантанах лавіў? Заўтра і мне трэба схадзіць. Мо пойдзем разам?»

15.12.2007

КРАМА НА ВУЛІЦЫ СПАРТЫЎНАЙ

Гэта была самая лепшая крама на пасёлку ДРЭС. Не, што вы, ня віна-гарэлачная. Дарэчы, у 80-х, калі з алкагольнымі напоямі стала надзвычай праблематычна, віно і гарэлку на ДРЭСе пачалі прадаваць у былым пункце прыёму шклотары, які месьціўся за лазьняй, дакладней, з адваротнага боку крамы «Культтовары» (пазьней крама «Одежда»). О, якія ў свой час да гэтай «гандлёвай кропкі» вялі чэргі, якія тут віравалі жарсьці. Бо мала было мець талончык на запаветную пляшку, трэба было яшчэ той кавалачак паперкі «атаварыць». І тут нярэдка ў ход ішлі й кулакі, і моцныя выразы, і вагавыя перавагі.

Мая любімая крама таксама была побач з эпіцэнтрам дрэсаўскага жыцьця, у якіх дваццаці кроках ад пункту рэалізацыі «гарачыцельных» напояў, і ў ёй таксама перыядычна, у дні завозу тавару, узьнікалі чэргі. Нават больш за тое, месца ў тых чэргах людзі займалі яшчэ з вечару перад днём прывозу. А называлася тая крама «Кнігі».

Невялікі цагляны дамок, які напачатку 60-х адмыслова пабудавалі пад кнігарню, знаходзіўся на вуліцы Спартыўнай, што вяла на дрэсаўскі стадыён. Дарэчы, той дамок дасюль стаіць на сваім звыклым месцы, але даўно ўжо ў ім не прадаюць кнігі. І выглядае ён занядбана і маркотна. А шкада! Колькі прыемных уражаньняў у мяне зьвязана з ім – месцам сустрэчы ўсіх жодзінцаў, якія імкнуліся чытаць, разважаць і мець уласную думку. Я дасёньня памятаю ўсе твары жанчын, што працавалі ў кнігарні. І загодчыцу памятаю. Гэта быў вялікі чалавек у дрэсаўскай іерархіі. Бо менавіта яна, трэба меркаваць, забясьпечвала дэфіцытнымі кнігамі ўсіх начальнікаў і патрэбных людзей гораду, а ўзамен магла мець нейкія іншыя дэфіцыты і прывілеі. Па-шчырасьці кажучы, загодчыца тая больш за начальнікаў паважала проста інтэлігентных людзей, якім тыя кнігі былі на-самрэч патрэбны, таму магла практычна на вачах у іншых наведнікаў крамы ашчасьлівіць з-пад паліцы якога-небудзь студэнціка «худграфу» чымсьці дэфіцытным. Шараговыя наведнікі з разуменьнем ставіліся да такога права загодчыцы. Але час ад часу ўсё ж успыхвалі канфлікты з пагрозамі і нецэнзурнай лаянкай. Ці мелі яны нейкія наступствы для загодчы-

цы, ня ведаю. Асноўныя гарадскія начальнікі месціліся па-суседству – у будынку гарвыканкаму, які доўгі час знаходзіўся на цэнтральнай плошчы ДРЭСу. Ясна, што скаргі маглі паступаць менавіта ў гэтыя кабінеты, і, ясна, што яны вырашаліся, так бы мовіць, у рабочым парадку. Сёньня ў былым будынку гарвыканкаму, у адміністрацыйным двухпавярховіку з калонамі, ствараецца гарадскі музей, і я гэтаму надзвычай рады, і гатовы, на колькі магчыма, спрыяць яго паўставаўню.

Але вернемся ў нашую маленькую кнігарню. За маім дзяцінствам у горадзе была яшчэ адна кніжная крама – на Дзяржынцы, побач з палацам культуры БелАЗ. Але, трэба шчыра прызнаць, дрэсаўская кнігарня была больш аўтарытэтная і ўтульная. Ня ведаю, як часта яе наведвалі жодзінцы з іншых куткоў гораду, а я бываў тут практычна штодня.

Згадваецца яшчэ адна асаблівацьць тагачаснага кніжнага гандлю. Напэўна, падобная форма продажу неліквідаў была пашыраная па ўсёй Беларусі ці нават СССР. Называлася яна – бяспройгрышная латарэя. Каштавала 10 капеек. Абавязкова кожны яе ўдзельнік штосьці выйграваў: якуюсьці кнігу, што была ўцэненая да 5-6 капеек, а калі шанцавала, мог выйграць 50 капеек, а то і цэлы рубель. На гэтыя грошы ты павінен быў выбраць тавар у магазіне. Акрамя кніг тут прадаваліся вучнёўскія сшыткі, асадкі ды іншыя рэчы для школы. Ня памятаю, ці выйграваў я калі рубель. Мо й выйграваў. А вось удзельнічаў у той латарэі шмат разоў. У бібліятэцы маіх бацькоў багата кніг, якія дасталіся ў якасьці спачувальнага прызу. Нядаўна, гасьцюючы дома, я іх перагледзеў. Практычна ўсе яны беларускамоўныя. Большасьць прозьвішчаў аўтараў нічога не гавораць нават мне. Я такіх пісьменьнікаў проста ня ведаю. Праўда, ёсьць сярод іх і добрыя кнігі, пераважна дзіцячыя. Трэба прызнаць, уцэненых кніг у краме было шмат. Сёньня шкадую, што ў свой час не скупіў усю паліцу ўцэненай беларускай паэзіі. Большасьць тых кніг былі надзвычай прыгожа выдадзеныя. Я нават памятаю месца, дзе яны, небаракі, чакалі свайго макулатурнага часу *ікс*. А я іх мог выратаваць. І каштавала б мне гэта ўсяго некалькі рублёў. Максім Танк, Пімен Панчанка, Рыгор Барадулін... Сёньня кошты на гэтыя кнігі, як акцыі персьпектыўных кампаніяў, стромка ўзьняліся ўгору. А тыя кнігі, за якімі людзі душыліся ў чэргах, тыя Друоны, Дзюма, Зошчанкі, Джэкі Лонданы, сёньня практычна нічога не каштуюць. І не таму, што кепскія аўтары. Проста гэтыя кнігі пазьней дзясяткі разоў перавыдаваліся і больш прыгожа. Таму тыя сьціпленыя кнігі з 70-х і 80-х сёньня нікога не цікавяць. А вазьміце ў рукі тагачасныя зборнікі паэзіі Рыгора Барадуліна. Гэта шэдэўры! З якой любоўю над імі працавалі беларускія мастакі і паліграфісты. Гэтыя кнігі не перавыдаваліся і засталася іх ня шмат. Яны самі па сабе творы мастацтва. Таму і каштуюць у букіністычных крамах адпаведна.

Жыцьцё само расстаўляе ўсё на адпаведныя паліцы. І як часта мы памыляемся ў ацэнках.

Пазьней я купляў любімыя паэтычныя зборнікі дзясяткамі асобнікаў – Алега Мінкіна, Анатоля Сыса, Леаніда Дранько-Майсюка, – усё разыходзілася па сябрах.

На жаль, мая любімая кнігарня не дачакалася таго часу, калі на яе паліцу магла б стаць і мая кніга. Але я не губляю аптымізму і па-ранейшаму спадзяюся – прыйдзе яшчэ Скарынаўскае сьвята і на вуліцу Спартыўнай.

14.12.2007